

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/61-1>
УДК 330.322

Кришталь Г. О.

доктор економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів,
ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3420-6253>

Дмитренко Г. А.

доктор економічних наук, професор МКА,
завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці,
ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8211-5690>

Каліна І. І.

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри маркетингу,
ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>

Kryshtal Halyna

Doctor of Economic Sciences,
Assistant Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Educational-Scientific Institute of Management, Economics and Finance,
Interregional Academy of Personnel Management

Dmytrenko Hennadii

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Personnel Management and Labor Economics
Interregional Academy of Personnel Management

Kalina Iryna

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Marketing
Interregional Academy of Personnel Management

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN THE NATIONAL ECONOMY OF THE STATE

У статті інвестиції розглянуто як фактор економічного зростання. Подано аналіз переваг залучення інвестицій в економіку України та проблеми, які виникають в ході тих чи інших дій інвесторів. Розглянуто прямі іноземні інвестиції, які є важливим джерелом приватного зовнішнього фінансування для країн, що розвиваються. Прямі іноземні інвестиції не тільки можуть сприяти дослідженню ресурсів та формуванню капіталу, але й, що ще важливіше, є засобом передачі виробничих технологій, навичок, інноваційного потенціалу та організаційних і управлінських практик між місцезнаходженнями, а також доступу до міжнародного маркетингу мережі. Розглянуто стимулювання інвестицій, заохочення інвестицій, послуги після інвестування, покращення зручностей та заходи, що зменшують витрати на ведення бізнесу. Проаналізовано інвестиційні процеси, на які впливають такі зовнішні та внутрішні фактори, як значні розміри державного боргу, підвищена обережність банків у кредитуванні реальних секторів економіки, низький рівень реальних наявних доходів більшості груп населення та значна заборгованість підприємств.

***Ключові слова:** інвестиції, економічне зростання, прямі інвестиції, іноземні інвестиції, економічні реформи.*

Investments are considered as a factor of economic growth. An analysis of the benefits of attracting investment in the economy of Ukraine and the problems that arise in certain actions of investors. Foreign direct investment, which is an important source of private external financing for developing countries, is considered. Not only can foreign direct investment contribute to resource exploration and capital formation, but more importantly, it is also a means of transferring production technologies, skills, innovation and organizational and management practices between locations, as well as access to international network marketing. Investment incentives, investment incentives, post-investment services, facilities improvements and measures to reduce business costs are considered. Investment processes influenced by the following external and internal factors, such as significant public debt, increased prudence of banks in lending to real sectors of the economy, low real disposable incomes of most groups and significant indebtedness of enterprises are analyzed. Investment cooperation is certainly important for Ukraine, however, in order for the penetration of capital from a more developed country to a less economically developed country does not lead to serious threats, it is necessary to create a single state program. Foreign investment will not be able to solve all the problems, public policy towards investors must be selective, i.e. in some cases, foreign capital can be attracted on any terms, meaning an industrial object or market, and in other cases – only under certain conditions. Bearing in mind certain and most vital industries or regions. The theoretical and methodological basis of this study is the scientific works of domestic and foreign scientists in terms of investing foreign funds in the economy. The study used a set of general and special methods of cognition: content analysis, logical generalization, quantitative and qualitative comparison, scientific abstraction and systematization. The practical significance of the article is that the state investment policy is now aimed at providing investors with all the necessary conditions for work in the Ukrainian market, and therefore in the future we can count on a change in the situation in the Ukrainian economy.

Keywords: investments, economic growth, direct investments, foreign investments, economic reforms.

Постановка проблеми. Здійснення економічних реформ тісно пов'язане із залученням іноземних інвестицій. Іноземні інвестиції відіграють велику роль в економічному розвитку будь-якої держави незалежно від рівня його економічного розвитку – будь-то промислово розвинена або менш розвинена країна. Надходження іноземних інвестицій має стимулювати ефективний розвиток економіки, сприяти стабільному функціонуванню соціальних і політичних інститутів. Успішне залучення й ефективна реалізація іноземних інвестицій можливі лише в умовах стабільного інвестиційного клімату, важливими складовими частинами якого є політична стабільність, сприятливі умови для економічного зростання, законодавство, що забезпечує збалансованість приватних і публічних інтересів.

Теоретичною й методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених щодо інвестування іноземних коштів в економіку держави. В ході дослідження використано набір загальних та спеціальних методів пізнання, таких як аналіз змісту, логічне узагальнення, кількісне та якісне порівняння, наукова абстракція та систематизація.

В Україні приділяється значна увага вивченню інвестиційних процесів за участю іноземних інвестицій. У дослідженнях українських учених, присвячених питанням підприємницького регулювання іноземних інвестицій, пропонуються різні варіанти вирішення конкретних правових завдань, перш за все у сфері валютного, митного, податкового законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення питань теорії і практики іноземного інвестування дер-

жави здійснили українські та зарубіжні вчені, такі як W. Balekjian, R. Bishop, J. Crawford, R. Dolzer, P. Muchlinski, F. Ortino, A.R. Palmiter, M.W. Reisman, C. Schreuer, М.М. Вознесенська, А.Г. Богатирьов, М.М. Богуславський.

Для виявлення правової сутності інвестиційної діяльності за участю іноземних інвесторів дуже важливо визначити зміст таких ключових понять, як «іноземні інвестиції», «інвестиційна діяльність» та «іноземний інвестор».

Інвестиція в перекладі із сучасної англійської мови (“investment”) означає капіталовкладення, хоча походить від слова “invest”, що дослівно перекладається «в жилетку». Численні визначення поняття «інвестиції» часто мають формальний і загальний характер, не виявляючи походження інвестицій в усьому їх різноманітті.

Дж. Шварценберг іноземними інвестиціями називає середньострокові і довгострокові кредити й позики, призначені для імпорту обладнання та послуг, а також будь-яке інше майно, включаючи «будь-які права та інтереси за кордоном, якими особа володіє прямо або побічно». «Власність та інвестиції – стверджує він, – є синонімами, тому таке ліберальне формулювання власності та інвестицій відповідає загальній практиці в міжнародному праві».

А.Г. Богатирьов у своїй праці «Інвестиційне право» доходить висновку, що інвестиції є перш за все власністю, оскільки являють собою права володіння, користування й розпорядження майном. А.Г. Богатирьов формулює це визначення щодо іноземних інвестицій таким чином: «іноземні інвестиції є іноземним капіталом – власністю в різних видах і формах, вивезеним з однієї держави і вкладеним у

підприємство (або справу) на території іншої держави». Одночасно А.Г. Богатирьов підкреслює, що це визначення не можна розглядати як завершене або вичерпне з огляду на складність поняття інвестицій та наявність декількох видів і форм капіталу та інвестування [2; 4].

М.М. Богуславський, навпаки, розглядає поняття інвестицій щодо іноземних інвесторів і підкреслює, що не слід ставити знак рівності між поняттями «власність» та «інвестиції». Різниця між інвестиціями і власністю чітко простежується за такими двома критеріями:

- інвестиції, як правило, – власність, що має цільове призначення, але далеко не всяка власність має інвестиційний потенціал;

- як інвестиції часто можуть використовуватися залучені кошти, які не є власністю інвестора, і в цьому разі поняття інвестицій виходить за межі поняття власності [3].

Мета статті полягає у визначенні основних видів іноземних інвестицій та способів залучення для покращення соціального, економічного та політичного становища країни.

Виклад основного матеріалу. Інвестиції – це капіталовкладення. Залежно від мети здійснення вони поділяються на прямі й портфельні. Прямі інвестиції здійснюються задля отримання контролю над господарською діяльністю того чи іншого підприємства, що виражається в придбанні такого пакета акцій, який допустив би його власника до механізму прийняття рішень у цьому конкретному підприємстві. Розмір такого пакета перш за все залежить від загальної кількості акціонерів, але здебільшого він становить приблизно 10% акцій. Прямі інвестиції являють собою активне володіння підприємством. Портфельні інвестиції є пасивним володінням підприємством. Вони здійснюються в рамках формування портфеля цінних паперів з точки зору створення оптимальної прибутковості за мінімізації ризиків. Контроль над господарською діяльністю підприємства в такому разі відсутній [1; 5].

Ще однією дуже важливою перевагою залучення інвестицій є те, що саме інвестиції є джерелом утворення капіталу. Ланцюжок «заощадження – інвестиції – накопичення» є ні чим іншим, як схемою капіталотворення. Заощадження – це та частина ВВП, яка не спрямовується на кінцеве споживання товарів і послуг, і саме заощадження є основою для здійснення інвестицій, а інвестиції в реальний капітал приводять до його зростання або валового нагромадження. Співвідношення валового нагромадження та ВВП є нормою валового накопичення. З деяким спрощенням норму валового накопичення можна вважати

відношенням інвестицій в економіку країни до її ВВП. Саме норма валового нагромадження є індикатором розвитку, прогресу і модернізації економіки країни.

Прямі іноземні інвестиції стали важливим джерелом приватного зовнішнього фінансування для країн, що розвиваються. Цей тип відрізняється від інших основних типів зовнішніх потоків приватного капіталу тим, що він переважно мотивований довгостроковими перспективами інвесторів для отримання прибутку у виробничій діяльності, яку вони безпосередньо контролюють. Позики іноземних банків та портфельні інвестиції, навпаки, не інвестуються в діяльність, контрольовану банками або портфельними інвесторами, що часто мотивується міркуваннями щодо короткострокового прибутку, на які можуть впливати різноманітні фактори (наприклад, процентні ставки) і які схильний до стадної поведінки. Ці відмінності підкреслюються, наприклад, схемою банківського кредитування та портфельних інвестицій, з одного боку, та прямими іноземними інвестиціями, з іншого боку [6].

Хоча прямі іноземні інвестиції є інвестиціями у виробничі потужності, їх значення для країн, що розвиваються, набагато більше. Прямі іноземні інвестиції не тільки можуть сприяти дослідженню ресурсів та формуванню капіталу, але й, що ще важливіше, є засобом передачі виробничих технологій, навичок, інноваційного потенціалу та організаційних і управлінських практик між місцезнаходженнями, а також доступу до міжнародного маркетингу мережі. Першими виграють підприємства, які є частиною транснаціональних систем (що складаються з материнських фірм та дочірніх компаній) або які безпосередньо пов'язані з такими системами за допомогою нерівномірних домовленостей, але ці активи також можуть бути передані вітчизняним фірмам та широким економікам країн перебування, де сприятливе середовище. Чим більші зв'язки між поставками та розподілом між іноземними філіями та вітчизняними фірмами, чим сильніші можливості вітчизняних фірм уловлювати наслідки (тобто непрямі ефекти) від присутності та конкуренції з боку іноземних фірм, тим більша ймовірність прямих іноземних інвестицій, що підвищують продуктивність та конкурентоспроможність [7; 8]. У цьому аспекті, а також у спонуканні транснаціональних корпорацій спрямовувати свою діяльність у певній країні політика має значення.

Протягом останнього десятиліття країни, що розвиваються, розпочали лібералізацію своєї національної політики щодо створення гостин-

ної нормативної бази для прямих іноземних інвестицій, послабивши правила щодо виходу на ринок та іноземної власності, покращивши стандарти поведінки з іноземними фірмами та покращивши функціонування ринків. Ця «основна» політика є важливою, оскільки прямі іноземні інвестиції просто не бувають там, де це заборонено або сильно обмежується на законодавчому рівні. Однак зміни в політиці мають асиметричний ефект на розміщення прямих іноземних інвестицій, адже зміни в бік більшої відкритості дають змогу фірмам знаходитись у певному місці, але не гарантують, що вони це зроблять. Навпаки, зміни в бік меншої відкритості (наприклад, націоналізація або закриття для в'їзду) забезпечать зменшення прямих іноземних інвестицій.

Структура політики прямих іноземних інвестицій є лише одним із факторів, що визначають розміщення інвестицій серед приймаючих країн. Країни також повинні звертати увагу на інші фактори, які впливають на рішення інвесторів щодо місця розташування. Наприклад, вони підкреслюють узгодженість між різними політиками, які можуть вплинути на прямі іноземні інвестиції, зокрема, між основною політикою прямих іноземних інвестицій та торговою політикою. Крім того, вони домовились про збільшення кількості двосторонніх інвестиційних договорів та договорів про уникнення подвійного оподаткування. Обидва типи договорів відображають зростаючу роль прямих іноземних інвестицій у світовій економіці та бажання країн сприяти цьому.

Не менш важливим є те, що, коли рамки політики прямих іноземних інвестицій стають все більш схожими, країни, зацікавлені в заохоченні припливу інвестицій, зосереджуються на заходах, що сприяють бізнесу. Сюди входять стимулювання інвестицій, заохочення інвестицій, послуги після інвестування, покращення зручностей та заходи, що зменшують витрати на ведення бізнесу. Хоча ці заходи далеко не нові, вони поширилися і стають усе більш досконалішими, орієнтуючись на окремих інвесторів та інвестиції в певні галузі. Послуги після інвестування заслужують на увагу, оскільки вони можуть заохочувати реінвестиції з боку наявних інвесторів, які, якщо вони задоволені, забезпечують рекламу для країни перебування, що спричиняє подальші інвестиції. Фінансові або фіскальні стимули також використовуються для залучення інвесторів, хоча, як правило, вони приймають рішення про місцезнаходження інвесторів лише тоді, коли існують економічні детермінанти.

Найважливішими детермінантами для розміщення прямих іноземних інвестицій є економічні міркування, які вступають у гру після того, як буде створена сприятлива політика щодо прямих іноземних інвестицій. Їх можна розділити на такі три групи: ті, що пов'язані з наявністю ресурсів чи активів, пов'язаних із місцем розташування; ті, що пов'язані з розміром ринків збуту товарів і послуг; ті, що пов'язані з перевагами у виробництві. Хоча багато факторів, які залучають інвестиції в певні місця, такі як багаті природні ресурси, великі ринки приймаючих країн, низька вартість, гнучка робоча сила, залишаються важливими, їх відносне значення змінюється, оскільки транснаціональні корпорації в контексті глобалізації та лібералізації світової економіки дедалі більше застосовують нові стратегії для підвищення своєї конкурентоспроможності.

Лібералізація торгівлі та прямі іноземні інвестиції й потоки технологій у поєднанні з дерегуляцією та приватизацією не тільки покращили доступ фірм до ринків товарів та послуг, а також нерухомих факторів виробництва, але й посилили конкурентний тиск на раніше захищених ринках, змушуючи фірми шукати нові ринки, ресурси та активи за кордоном. Водночас технологічний прогрес покращив здатність фірм координувати міжнародні виробничі мережі. Все більше й більше фірм розробляє портфелі локаційних активів – людських ресурсів, інфраструктури та доступу до ринку – для доповнення власних сил для покращення загальної конкурентоспроможності. Хоча традиційні мотиви, пов'язані з прямими іноземними інвестиціями (пошук ринку, пошук ресурсів та ефективність), ще не зникли, вони входять до ширших стратегій підвищення конкурентоспроможності фірм. Вони еволюціонували від традиційних самостійних стратегій, заснованих переважно на автономному виробництві іноземними філіями, до простих інтеграційних стратегій, заснованих на обмеженій кількості міцних зв'язків на виробничому рівні, до складних стратегій інтеграції, які передбачають, де це вигідно, розділення виробничого процесу до конкретних видів діяльності або функцій та виконання кожної з них у найбільш економічно вигідному місці з точки зору корпоративної системи загалом.

Транснаціональні корпорації, які прагнуть інвестувати, не лише сприймають як належне присутність найсучасніших систем політики прямих іноземних інвестицій та цілої низки заходів щодо сприяння бізнесу, але й прагнуть поєднати зменшення витрат, більші ринки та

«створені» активи, можуть допомогти їм зберегти конкурентну перевагу. Створені активи включають комунікаційну інфраструктуру, маркетингові мережі, технології та інноваційний потенціал і є критично важливими для того, щоб дати можливість фірмам підтримувати свою конкурентоспроможність у світі, що швидко змінюється. Зростаюче значення таких активів є, мабуть, єдиним найважливішим зрушенням, яке відбулося серед економічних детермінант прямих іноземних інвестицій в умовах лібералізації та глобалізації світової економіки. Нова конфігурація також приділяє більше уваги економікам «агломерації», що виникають внаслідок кластеризації економічної діяльності, наявності об'єктів інфраструктури, доступу до регіональних ринків та конкурентних цін на відповідні ресурси та об'єкти.

Завданням для країн, що розвиваються, є розроблення добре відкаліброваної та бажано унікальної комбінації факторів, що визначають місце прямих іноземних інвестицій, а також узгодження цих факторів із стратегіями корпорацій. Політика, спрямована на зміцнення національних інноваційних систем та заохочення поширення технологій, є центральною, оскільки вона лежить в основі здатності створювати активи.

Висновки. Визнаючи, що прямі іноземні інвестиції можуть сприяти економічному розвитку, усі уряди хочуть залучити їх. Дійсно, світовий ринок таких інвестицій є надзвичайно конкурентоспроможним, і країни, що розвиваються, зокрема, прагнуть таких інвестицій, щоби пришвидшити свої зусилля в галузі розвитку. Оскільки рамки ліберальної політики стають звичним явищем і втрачають частину своєї традиційної сили залучення прямих іноземних інвестицій, уряди звертають більше уваги на заходи, які активно сприяють цьому. Проте економічні детермінанти залишаються ключовими, що, мабуть, буде більш важливим у майбутньому, адже є відмінним поєднанням переваг у сфері місцевого розташування, особливо створених активів,

які країна чи регіон можуть запропонувати потенційним інвесторам.

На підставі всього вищезазначеного доходимо висновку про те, що сьогодні інвестиційна політика, що проводиться в нашій країні, не є достатньо ефективною. Усунення неформальних бар'єрів для інвестицій і розгляд застосування нового законодавства щодо інвестування допомогли б залучити іноземних інвесторів і посприяти розширенню ділової активності інвесторів на українському ринку.

Інвестиційне співробітництво, безумовно, важливе для України, однак для того, щоби проникнення капіталу з більш розвинутої країни в менш економічно розвинуту країну не привело до серйозних загроз, необхідно створити єдину державну програму. У ній слід визначити стратегію розвитку національної економіки, розробити систему заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату, а також виділити основні сфери, в які необхідно залучити іноземні інвестиції.

Динаміка інвестиційних процесів стримується в окремих регіонах. На це впливають такі фактори, як значні розміри державного боргу, підвищена обережність банків у кредитуванні реальних секторів економіки, низький рівень реальних наявних доходів більшості груп населення, великі заборгованості підприємств.

Іноземні інвестиції не зможуть вирішити всіх проблем, державна політика щодо інвесторів повинна мати селективний характер, тобто в одних випадках іноземний капітал можна залучати на будь-яких умовах, маючи на увазі якийсь промисловий об'єкт або ринок, а в інших випадках – тільки на певних умовах, маючи на увазі певні і найбільш життєво важливі галузі промисловості або регіони.

Практична значимість статті полягає в тому, що державна інвестиційна політика зараз спрямована на те, щоби забезпечити інвесторів усіма необхідними умовами для роботи на українському ринку, тому в перспективі ми можемо розраховувати на зміну ситуації в українській економіці.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2012. 398 с.
2. Гукалюк А.Ф., Іванович І.М. Інвестиційна привабливість як чинник підвищення конкурентоспроможності території. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6. С. 167–173.
3. Сорока М.В. Оцінювання інвестиційної діяльності машинобудівного підприємства на основі системи індикаторів. *Вісник НУВГП «Економіка»*. Рівне, 2014. Ч. 5. Вип. 4(44). С. 476–483.
4. Олександренко І.В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів. *Регіональна економіка*. 2014. № 3. С. 80–91.
5. Просович О.П. Понятійний апарат економіки інвестицій в Україні. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. *Проблеми економіки та управління*. 2013. Вип. 448. С. 223–226.

6. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Київ : МАУП, 2014. 280 с.

7. Непран А.В. Формування та використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2016. № 9. С. 111–128.

8. Лендел О.М. Теоретико-методичні аспекти здійснення інвестиційної діяльності в сучасних економічних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 18. С. 83–87.

References:

1. Blank I.O., Hulciaieva N.M. (2012) Investytsiinyi menedzhment: pidruchnyk [Investment management]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 398 p.

2. Hukaliuk A.F., Ivanovych I.M. (2014) Investytsiina pryvablyvist yak chynnyk pidvyshchennia konkurentospromozhnosti terytorii [Investment attractiveness as a factor in increasing the competitiveness of the territory]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6, pp. 167–173.

3. Soroka M.V. (2014) Otsiniuvannia investytsiinoi diialnosti mashynobudivnoho pidpriemstva na osnovi systemy indyikatoriv [Evaluation of investment activity of a machine-building enterprise on the basis of a system of indicators]. *Visnyk NUVHP "Ekonomika"*, ch. 5, vol. 4(44), pp. 476–483.

4. Oleksandrenko I.V. (2014) Otsinka investytsiinoho potentsialu rehioniv [Assessment of investment potential of regions. Regional economy]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3, pp. 80–91.

5. Prosovych O.P. (2013) Poniatiinyi aparat ekonomiky investytsii v Ukraini [Conceptual apparatus of investment economy in Ukraine]. *Visnyk NU "Lvivska politekhnikha". Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 448, pp. 223–226.

6. Fedorenko V.H. (2014) Investytsiinyi menedzhment: navch. posibnyk [Investment management]. 2-ge vyd., dop. Kyiv: MAUP, 280 p.

7. Nepran A.V. (2016) Formuvannia ta vykorystannia finansovoho potentsialu investytsiinoi diialnosti v Ukraini [Formation and use of financial potential of investment activity in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 9, pp. 111–128.

8. Lendiel O.M. (2016) Teoretyko-metodychni aspekty zdiisnennia investytsiinoi diialnosti v suchasnykh ekonomichnykh umovakh [Theoretical and methodological aspects of investment activities in modern economic conditions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 18, pp. 83–87.